

Jaco Benckhuijsen groeide op in een waterrijk veengebied. Hij studeerde piano aan het conservatorium en werkte als producer, arrangeur en muzikaal leider voor diverse theaters en artiesten. Met Alex Roeka maakte hij 5 cd's, waarvan er één een Edison won. Daarna legde hij zich toe op het schrijven van songs en soundscapes waarin de wilde natuur steeds vaker centraal kwam te staan.

Tijdens een solotrektocht in Noorwegen maakte de wildernis iets in hem wakker dat hem niet meer losliet. Regelmatig verdween hij naar verre lege gebieden. Hij zwierf over de sneeuwvlaktes van Groenland en door de bergen van Ethiopië. Uiteindelijk vond hij met zijn zoekajak een plek waar zelfs geen paden zijn: de oceaan.

Jaco Benckhuijsen geeft les op het Conservatorium van Amsterdam. *Man in het wild* is zijn eerste boek.

Zie www.jacobenckhuijsen.com voor meer informatie en video's en foto's van zijn reizen.

MIX
Papier van
verantwoorde herkomst
FSC® C004472

Jaco Benckhuijsen

MAN IN HET WILD

Langs de rafelranden van de wereld

DE GEUS

Ga naar www.maninhetwild.nl voor de muziek die Jaco Benckhuijsen als
soundtrack voor *Man in het wild* heeft gemaakt.

Tweede druk, 2022

© Jaco Benckhuijsen, 2019

Omslagontwerp *total italic* (Thierry Wijnberg), Amsterdam – Berlijn

Foto's omslag en binnenwerk © Jaco Benckhuijsen

Kaarten binnenwerk Yde T. Bouma

Opmaak fotokaternen Berry van Gerwen

ISBN 978 90 445 3887 8

NUR 320

INHOUD

Proloog: IJsland	7
Deel 1: De Aleoeten	11
Deel 2: Papoea-Nieuw-Guinea	93
Deel 3: Vuurland	187

PROLOOG: IJSLAND

‘Goddank, je leeft nog!’ De vrouw van het pension drukt haar lichaam tegen me aan. Ze praat gejaagd. ‘We hadden al naar de krant gebeld. Maar zij wisten niets over iemand die rond IJsland aan het peddelen was. Toen werden we pas echt ongerust.’

Thörstur maakt de touwen los waarmee mijn boot op zijn four-wheeldrive ligt gebonden. Gelukkig blijft hij laconiek onder het hele gebeuren, anders zou ik me nog schuldiger voelen.

‘Dat echtpaar belde me omdat ze jou vanuit hun huisje hadden zien varen en dachten dat je in de problemen zat. Ik heb meteen Thörstur gebeld en daarna de krant.’

‘Ik hoorde het. Eigenlijk ging het toen allemaal nog goed. Maar ze hebben vast voorspellende gaven’, grap ik.

Dat mijn kajak vlak daarna totaal kapotging, vind ik niet zo heel erg, gek genoeg. Vervelender vind ik het dat de vrouw zich zo ongerust maakte, en dat Thörstur misschien denkt dat ik een of andere naïeve waaghals ben.

We stapelen de waterdichte tassen op het gras: tent, boeken, eten voor drie weken, slaapzak. Dan tillen we de boot uit de laadbak en leggen hem ernaast. De urethaan huid ligt slap tussen de afgebroken aluminium buizen van het frame.

‘Die vaart niet meer’, zegt Thörstur.

‘Het was gewoon een stomme fout’, zeg ik.

Het was een stomme fout en het scheelde niet veel of de derde golf, die me ondersteboven op de rotsen smeed, had mijn schedel gekraakt. Pas daarna kon ik me uit de boot wurmen en buiten het bereik van de rollende zee klimmen.

‘Maar je had ook pech’, zegt Thörstur. ‘Eergisteren woedde hier de

eerste zomerstorm. Bij Keflavík hadden ze de diepste zomerdepressie ooit gemeten en jij zat midden in de deining die de storm achterliet. Had je de weerberichten eigenlijk gecheckt?’

Dat had ik niet. Ik wilde het niet. Ik wilde voor het weerbericht niet naar een scherm kijken maar naar de lucht. En het was niet eens het weer dat ik verkeerd had ingeschat. Het was de landingsplek.

De IJslandse vraagt of ik een kop soep lust en loopt naar de keuken. Ze is lief. Misschien had ik haar over mijn plannen moeten inlichten toen ik vanmorgen haar pension verliet om drie weken alleen langs de Westfjorden te peddelen. Maar het hele idee van mijn reis was juist om het alleen te doen, om me geborgen te voelen in de wildernis zonder waarschuwingen, wakend oog of berichtjes over en weer. En ik had me goed voorbereid, ik had niemand nodig, ook Thörstur niet. Toen hij me vond lagen mijn boot en tassen alweer aan land.

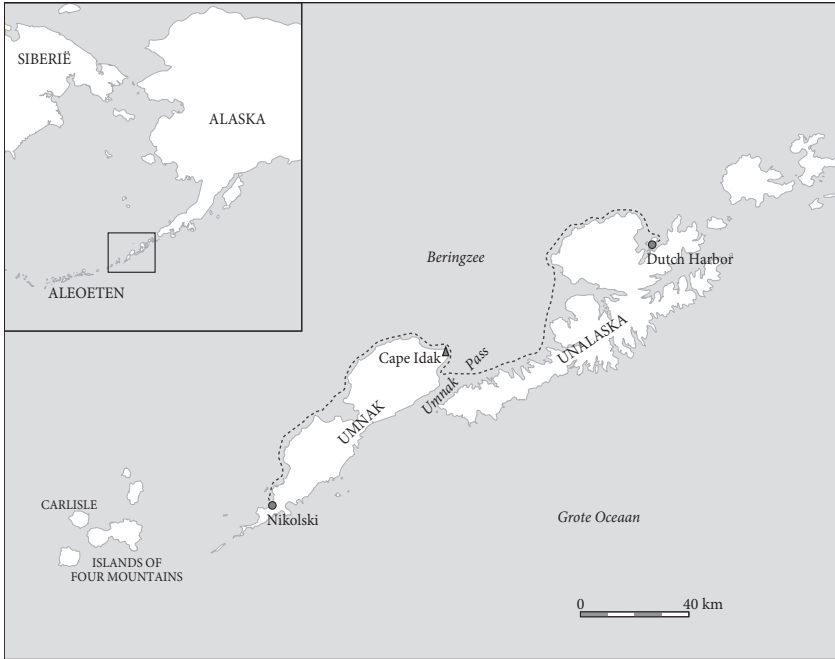
Op het grasveld naast het pension zet ik mijn tent op. Terug bij af. De boot leg ik naast de tent. Net een overreden dier waarvan de botten uit de huid steken. Maar ik mag blij zijn dat ik er zelf niet zo bij lig. Ik kruip in mijn slaapzak en denk aan de paar seconden dat ik alle controle kwijt was. Drie keer achter elkaar werd mijn kajak half op de rots gesmeten. De laatste golf sleurde de boot mee terug en kieperde hem om. Onder water voelde ik hoe de stroming keerde en weer naar de stenen golfde. Ik klemde mijn armen om mijn hoofd en wachtte op de klap. De klap viel mee. Ik trok het spatzeil los, hapte naar adem en klom uit het water. Vanaf de rots keek ik toe hoe de zee mijn kajak dubbelvouwde, uitwong en ten slotte als een kapotgekauwd stuk vlees op het land spuwde. Mijn lijf trilde en ik dacht: de dood is even langs komen scheren als een zeevogel in de wind. Op de golven dobberden mijn tassen met kleren en eten.

Later die avond loop ik van de kampeerplaats naar het brede strand, door een vlak niemandsland met ondiepe kreekjes in okergele en roestrode aarde, met wuivend gras, steeds in beweging gehouden door de wind. Al zo lang ik me kan herinneren ben ik verliefd op dit soort vlaktes.

Het moet kunnen. Een paar weken alleen zijn met de zee, mijn kajak en mijn tent zonder dat mensen over mijn welzijn nadenken, de route voor me uitstippelen, een slaappleaats voor me bedacht hebben. Als ik maar meer leer over stormen en golven. En over waar je wel en niet kunt aanlanden.

DEEL 1

DE ALEOETEN

ANCHORAGE

De toendra hangt scheef achter het vliegtuigraampje. Door de kale vlakte trekt een modderrivier die breed uitmondt in zee. Nog even en we landen in Anchorage.

Sinds de crash in IJsland ben ik meer gaan oefenen in de storm en de branding. Ik heb betere spullen gekocht en meer gelezen over maanstanden, stromingen op zee en lagedrukgebieden. En langzaam groeiden al die spullen, ervaring en kennis aan elkaar tot een rustig vertrouwen, zó rustig dat ik het nauwelijks meer voelde. Nu ben ik onderweg naar een eilandenrij waar je vrijwel nooit iets over hoort of leest: de Aleoeten.

De meeste mensen die ik ken voelen zich niet op hun gemak op grote vlaktes. Ze hebben liever wat bomen of bankstellen om zich heen, en mensen om mee te praten. Ik hou ook van bomen, en ook van mensen trouwens, maar open vlaktes maken iets in me los wat ik nergens anders voel, vooral als ze zo afgelegen zijn dat er nooit iemand komt. Ze lijken me uit te nodigen om voor even te verdwijnen in hun leegte. En in plaats van beangstigend voelt dat geruststellend, en in plaats van verloren voel ik me er vrij. Leegte is net als een vel papier waarop nog van alles kan ontstaan en kan worden bedacht en gedaan. En vaak ook krijgt het licht er zo veel ruimte om te schilderen.

In Alaska heb ik zo'n plek gevonden, twaalfhonderd kilometer van het vasteland naar het westen, richting Siberië, waar een vulkaan in zee ligt die ik niet meer kan vergeten sinds ik hem bekeek op een foto.

*

‘Downtown Anchorage’, zegt Ted, een bedaarde oud-militair die me heeft opgehaald van het vliegveld. Hij parkeert zijn auto langs het trottoir. Het is goed dat hij het erbij zegt. In plaats van winkelstraten met muziek en mensen uit de bush die de levendigheid van de stad komen opzuigen, staan we tussen leeg asfalt en kale betonnen gebouwen.

Teds hostel is goedkoop en eenvoudig. De jonge vrouw achter de balie brengt me naar een slaaphol in de kelder, vol stapelbedden en de geur van natte handdoeken. Ik ben moe en ga snel liggen. Door de zware gordijnen komt een streep fel zonlicht. Slapen gaat niet; mijn dagritme ligt in stukken, als ijsschotsen op een noordelijke zee. Ik kleed me weer aan en loop naar buiten om de stad te verkennen.

Op de hoofdwegen rond het centrum blijkt het een stuk drukker, hoewel er geen mens te zien is. Een eindeloze stoet pick-uptrucks trekt aan me voorbij, met in de laadbak generatoren, crossmotors en grasmaaiers. Ik wandel langs loodsen en parkeerterreinen, stukjes bos met naaldbomen, dan weer een kantoorgebouw of de oprijlaan van een haveloos caravanpark.

Er zijn op aarde niet zo veel plekken meer waar je een paar weken alleen langs een wilde kust kunt zwerven. Over de meeste zeeën ligt een netwerk van vaarroutes, reglementen en economische zones. Er staan radarinstallaties die de zee scannen en radiomasten waarmee ze je oproepen als je iets doet wat ze ongewoon voorkomt. Zelfs met een kajak op het IJ ben ik eens door de havenpolitie achtervolgd.

Ik vond mijn plekken uiteindelijk bij de rafelige randen van de continenten, daar waar de zee en het land in elkaar grijpen en fjorden vormen en eilandjes, en waar het te koud of te ruig is om te wonen, zoals bij de Aleoeten, een lange rij vulkanische eilanden tussen Alaska en Siberië. Er loopt daar een scheur in de aardkorst; de bodemplaat van de Grote Oceaan is er kopje-onder geduwd door het Amerikaanse continent. In de diepte smolt de steenlaag en spoot vloeibare rots

naar de oppervlakte, en uit deze vulkanen ontstonden de Aleoeten. Nog steeds zijn er tientallen actieve vulkanen op de eilanden.

De Aleoeten lieten me niet meer los nadat ik ze had bekeken op de kaart van de noordelijke Grote Oceaan. Dat kwam vooral door een foto van de Carlisle-vulkaan, die halverwege de eilandenboog ligt: een witte kegel in het avondlicht, perfect rond, omringd door nevels, een compositie in water, vuur, lucht en aarde. Ik lag nog maar net in bed of die vulkaan verscheen weer voor mijn ogen en begon te gloeien in mijn lijf. Het duurde maar een paar seconden, maar het was duidelijk genoeg om te weten: ik ga daarnaartoe. Ik wil aankomen bij die mysterieuze vulkaan, gerijpt door een paar eenzame weken langs de Beringzee, en in het ondiepe water mijn voet op de bodem zetten.

De foto heeft me een half jaar voortgedreven om mijn tocht voor te bereiden. Ik probeerde me de lengte van de eilandenboog voor te stellen, groter dan de afstand Amsterdam-Moskou. Dat lukte niet. Ik las dat de eilanden grotendeels onbewoond zijn en naar het westen toe steeds kleiner worden, met steeds grotere stukken zee ertussen. Ik las over de oorspronkelijke bewoners, de Unangan.

Ik kwam erachter dat zevenhonderd kilometer westelijk van Alaska, op het eiland Unalaska, het laatste dorp van betekenis ligt: Dutch Harbor. Driehonderdtwintig kilometer verderop ligt Nikolski, op Umnak, waar nog een paar dozijn mensen woont. Als je dan aan de westpunt van Umnak de Samalga-straat oversteekt, kom je bij de Carlisle, die met drie andere bergen in zee ligt. Samen vormen ze de Islands of Four Mountains.

Ga je vanaf die plek nog verder westelijk (je bent nu nog niet eens op de helft van de eilandenrij), dan passeer je nog eens driehonderd kilometer onbewoonde eilanden tot aan de luchtmachtbasis op Adak. Daar voorbij: nog eens honderden kilometers lege eindeloosheid met steeds meer zee, steeds kleinere vlekjes land, een grote leegte tot aan Kamtsjatka.

Ik steek de hoofdweg over naar het gebouw van Eagle Enterprises. Hier moet ik nog wat zeekaarten kopen. Overmorgen neem ik de veerboot naar Dutch Harbor, en van daaruit ga ik peddelen, langs Unalaska en Umnak, naar het laatste dorpje: Nikolski. Dan steek ik over naar de Islands of Four Mountains. En ik ga ernaartoe zoals de vroegere bewoners van de Aleoeten het deden: met de kajak. De boot die zij hebben uitgevonden.

DE VEERBOOT NAAR UNALASKA

Ik kruip een stukje uit mijn slaapzak en kijk over het stalen dek. De Tustumena is nu drie dagen onderweg langs de eilanden; morgen komen we aan in Dutch Harbor. Onder het met zout bespatte glazen afdak ligt een handjevol mensen te slapen. Niet iedereen huurt een hut op de boot; je mag ook je tent opzetten op het bovendek. In plaats van haringen gebruik je dan tape om hem vast te zetten. Of je legt gewoon je slaapzak onder het afdak; dat is wat de vissers meestal doen, en ik doe het ook. De herrie van de brullende uitlaten zorgt dan voor wat privacy.

Ik was blij uit Anchorage te kunnen vertrekken. De stad is gebouwd in de wildernis, maar de mensen die er wonen lijken er alles aan te doen om die klein te krijgen, kort te houden, weg te jagen. Overal hoorde je het gegrom van shovels, pompen, grasmaaiers, koelers, betonmolens, locomotieven, bladblazers. Dat is eigenlijk logisch, want de mensen zijn daar gaan wonen in opdracht van de machines. Eerst omdat er een spoorlijn moest komen. Daarna om de vliegtuigen en schepen te bedienen die het Rode Gevaar op afstand moesten houden. En ten slotte om de olie die de machines in leven houdt uit de grond te pompen.

Er waren ook weinig mensen in Anchorage die op de Aleoeten waren geweest. Het is daar winderig en kaal, zeiden ze. Er is niks bijzonders te zien.

De meeste passagiers aan boord van de veerboot zijn gepensioneerde Amerikanen. Ze hebben zich genesteld in de hutten op het slaapdek en lopen in vormeloze jeans door de deinende gangen, hun magere handen om de leuning geklemd.

De vissers, korte brede gasten met rubberlaarzen en enorme buiken, zijn op weg naar hun werk op de Aleoeten. Ze liggen te slapen of staan wijdbeens op het dek en praten over 'halibut', 'rough seas' en nieuwe, grotere boten.

En natuurlijk varen er native Unangan mee: gezinnen en groepjes schoolkinderen op weg naar huis. Ze zijn in de minderheid, met smalle ogen en steil zwart haar, de afstammelingen van de jagers uit deze streek, nu in kleurige windjacks en moonboots, met speelgoed en plastic tassen.

Eén of twee keer per dag meert de Tustumena aan bij een plukje huizen met zeecontainers en een olietank ernaast. Die plekken heten Sand Point, Cold Bay of False Pass. Dikke touwen worden om palen gelegd, de geur van zeevis en meeuwen vult het dek en beneden aan de kade zie je groepjes mensen in regenbroeken tussen fourwheeldrives, heftrucks en pakketten. Ook als we midden in de nacht aankomen spelen kinderen in dunne kleren op de kade.

Meestal loop ik dan even de trap af, langs de vrouw die in de natte wind de kaartjes controleert. Of ik neem een kijkje in het ruim, waar de auto's staan en waar ik mijn vouwkajak op een pallet heb gelegd. Ingepakt is hij niet groter dan een flinke rugzak. Een half uurtje later is iedereen weer aan boord en hoor je alleen het monotone gedreun van de scheepsmotor.

Ik ben de enige hier die gaat kajakken, dat is duidelijk. De mensen op de boot kennen de kano alleen van warme meren in de zomer. Sommigen denken dat ik beroemd zal worden en willen met me op de foto. Of ze geven me hun telefoonnummer zodat ik ze kan bellen als ik hulp nodig heb.

Maar daar waar ik heen ga heb je geen bereik.

HET OOSTEN IN HET WESTEN

Op Kodiak Island meert de boot voor een paar uur aan. Ik loop het dorpje in om bij een lunch mijn dagboek bij te werken. Kodiak was vroeger de woonplaats van de Sugpiaq-indianen. Nu heeft het dorpje de sfeer die ik ken van de nederzettingen op Groenland: een troosteloze moderniteit die tegen zo laag mogelijke kosten de resten van een verwoest volk in leven probeert te houden. In de dichte bossen op de hellingen rond het dorp leven de kodiakberen, die zich tegoed doen aan de overvloedig aanwezige bessen en die het niet kan schelen of er nu Sugpiaq, Russen of Amerikanen langs het water wonen.

Ik wandel langs een supermarkt en een bureau voor hulp bij ongewenste zwangerschappen. Linksaf langs de autodealer, waar kleurige vlaggetjes wapperen boven grote SUV's. Ver zul je er hier niet mee kunnen rijden. Benny's bar is nog dicht. Legion, de bar voor de militairen, is ook gesloten. Maar van een klein koffiehuisje blijkt de deur open. Langs de muur staan tafels met kaarsen, iconen en boeken, en vanachter de lage houten toonbank kijkt een handjevol jongens en meisjes me aan.

'Sorry, we're closed.'

'Oké, geen probleem,' zeg ik, 'ik zocht een plekje om wat te eten en te schrijven.'

'Je kunt wel wat soep krijgen, maar je hoeft niet te betalen, omdat we iets vroeger dicht zijn vandaag.'

'Dat vind ik een plezierige redenering.'

Even later zit ik aan een klein tafeltje en zet een mooi meisje in kuise kleding een dampende kom vissoep voor me neer.

'Dat ruikt goed!'

'You're welcome', lacht ze.

Ik eet mijn soep met uitzicht op rood-en-goudkleurige bijbels, psalmboeken en afbeeldingen van Maria. Behalve een eettentje moet dit ook een oosters-orthodox winkeltje zijn. In de anderhalve eeuw dat de Aleoeten bij Rusland hoorden, hebben de oorspronkelijke be-

woners het geloof van hun kolonistoren overgenomen. Ook nu nog zijn ze voornamelijk Russisch-orthodox, en veel Unangan hebben een Russische achternaam. Op reis naar het westen komt het oosten je al van verre tegemoet.

Maar deze jongens en meisjes zijn geen natives. En ze zijn zo anders dan de bootpassagiers en de bewoners van Anchorage. Kijk hoe ze gekleed gaan, met hun rokken, vlechtjes en tuinbroeken. In tegenstelling tot de meeste mensen hier zijn ze slank.

Terwijl ik zit te eten voeren de jongens en meisjes een levendig gesprek aan een lange tafel, met koffie en zelfgemaakt gebak. Dan staan ze ineens allemaal op en keren hun gezicht dezelfde kant op. De jongens zetten hun pet af. Samen zingen ze een onverstaanbaar meerstemmig lied. Ze zingen goed. Het lijkt een gezongen gebed naar een van de iconen aan de muur. Daarna worden de tafels schoongeschrobd en wordt de vloer geveegd.

‘Zijn jullie allemaal gelovig?’ vraag ik aan een van de jongens.

‘We zijn Russisch-orthodox’, zegt een jongen met blauwe ogen, hoge jukbeenderen en donker haar.

‘En zijn jullie hier op Kodiak opgegroeid?’ ‘Nee,’ lachen ze, ‘we komen uit alle hoeken van de Lower 48. Alleen hij komt uit de Filipijnen, en zij uit Duitsland. Wil je nog wat soep?’

Na het tweede bord soep krijg ik koffie en taart. Zouden hun idealisme en hun geloof hen naar Kodiak gebracht hebben? Misschien wilden ze ontsnappen aan de consumptiedruk die de wereld beheerst en hebben ze een veilige haven gecreëerd, op een eiland waar je ongestoord goed kunt doen.

Op een kartonnen bordje lees ik dat er boven een tweedehandswinkeltje is, en dat er een piano staat. Ik denk aan de veerboot die straks weer vertrekt.

‘Zal ik als dank voor het eten wat pianospelen voor jullie?’

‘Dat zouden we heel leuk vinden.’ Een van de jongens verdwijnt

om toestemming te vragen aan de priester. De priester vindt het goed.

We nemen de buitentrapp naar boven, en daar staat inderdaad een lage bruine piano, in een grote ruimte vol kleding, oud serviesgoed en schilderijtjes. De jongens en meisjes zetten stoelen tussen de kledingrekken en gaan zitten. Sommigen vouwen de handen in hun schoot. Ze kijken me aan en zwijgen.

Ik probeer mijn vingers los te maken. Een stuk van Chopin, dat lijkt me wel passen. Die kwam tenslotte ook uit Oost-Europa. En terwijl de tonen door de kamer druppelen denk ik: vanuit het westen trok de Slavische cultuur naar het oosten, over de Oeral, door Siberië en over de Beringzee. Vanuit het oosten reisde Chopins muziek mee in mijn pianovingers. En hier op Kodiak komen ze bij elkaar.

De jongens en meisjes zijn stil en luisteren aandachtig. Ze lijken te weten hoeveel je in muziek kunt horen als je goed luistert. De tijd die ze ervoor nemen is net zo uitnodigend, en creëert net zo veel ruimte als een open vlakte. Na afloop wordt er beschaafd geklapt.

‘Nu moeten jullie iets zingen’, zegt de priester, die erbij is komen zitten. Hij draagt een lang gewaad en heeft een donkere baard en er zit bakpoeder op zijn schort. De jongens gaan staan en nemen hun pet weer af. De meisjes strijken hun rokken glad. Een heldere vrouwenstem zet in, steeds meer stemmen vallen haar bij, een melancholiek lied ontvouwt zich, met harmonieën die tegelijk modern en mystiek klinken, net als de beroemde Oost-Europese vrouwenkoren.

Ik zing tot slot nog een zelfgeschreven lied dat ik niet vaak voor anderen zing. Dan zegt de priester: ‘Dank je voor je bezoek, Jacob, en dat je maar veilig mag aankomen op de Islands of Four Mountains, bewaard blijft voor orkanen en orka’s, dat je meer piano’s mag tegenkomen waarmee je de harten van mensen verwarmt, en dat je hier ooit weer terug mag keren.’

We nemen afscheid. Het mooie meisje geeft een slap handje. Langs de vissershaven haast ik me weer naar de boot. Net op tijd terug.